

The methodological basis of the study are the principles of scientific knowledge: scientific, systematic, historical and pluralism. The article made using methods such as problem-chronological, comparative historical, systemic, structural, logical and analytical.

The features of ideological activity in the 1950's and 1960's and a system of total control over the ideological views of the inhabitants of the region were investigated. The features of social and everyday adaptation of workers from rural areas in cities and their attitude to the authorities are shown.

The economic processes that took place in Ternopil in the 1950's and 1960's were the result of the economic policy of the Soviet leadership. Construction of industrial enterprises in the cities of the region caused urban processes, the main source of which was the rural population of the region. The study leads to the conclusion that the main efforts in industry were aimed at building industrial giants. Their power was based on the old-fashioned raw material. The local raw material base was mainly used by small and medium enterprises. Economic growth and the emergence of new productions have led to an increase in the urban population, while the study suggests that such growth occurred at the expense of people from rural areas, as the latter left their homes in search of better living conditions.

Key words: Ternopil region, industry, industrialization, raw material base, labor resources, ideology.

УДК 930(477) «1953/1964»

Оксана Карасевич

ПЕРЕБУДОВА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ВИСВІТЛЕННЯ ПРОБЛЕМ УКРАЇНСЬКОГО СЕЛА 50–70-Х РР. ХХ СТ.

У статті проаналізовано основні аспекти історіографічного бачення часів перебудови проблем сільськогосподарського виробництва та життя українського селянства з урахуванням характерних особливостей історіюписання означеної доби. Висвітлено також низку аспектів, пов'язаних із проблемами політичного матеріально-технічної бази сільського господарства та підвищення темпів науково-технічного прогресу в аграрному секторі економіки. Проведено порівняльний аналіз і пошук взаємозв'язків історіографії часів перебудови з окремими елементами «хрущовської відлиги». Окреслено низку чинників, що безпосередньо чи опосередковано вплинули на розвиток історіографічних досліджень в сфері історіюписання життя українського села часів перебудови.

Ключові слова: перебудова, історіографія, українське село, науково-технічний прогрес, МТС.

Роки перебудови попри всю неоднозначність їх подальшої оцінки як науковцями, так і представниками доволі різних за своїми світоглядними устремліннями суспільно-політичних кіл, стали часом суттєвих змін в громадсько-політичному і соціально-економічному житті країни. Не стала виключенням й історична наука. Так, характерною рисою історико-аграрних досліджень стали дві нові тенденції історіографічної оцінки аграрних перетворень доби Микити Хрущова і, зокрема, ставлення до низки заходів в сфері матеріально-технічного і кадрового забезпечення українського села, спрямованих на підвищення продуктивності сільськогосподарського виробництва. Перша полягала у поверненні до визнання правильності курсу, взятого керівними колами країни у вересні 1953 р. щодо підтримки державою сільського господарства. Таке ставлення до цих рішень, які вочевидь позитивно вплинули на аграрну галузь та життя самого селянства України, мало й певну психологічну основу. Історики працювали в умовах проголошеного курсу на «перебудову» і мали орієнтуватися на загальну реформаторську риторіку, шукати «реформаторів» в історії комуністичної партії, яка продовжувала задавати тональність науковим дослідженням. Однак, особисто М. Хрущову майже не приділяється уваги у цих дослідженнях.

Другою тенденцією радянської історіографії «горбачовського» періоду, яка торкалась проблеми матеріальних і людських ресурсів в українському селі 1953–1964 рр. була надто різка критика заходів, які, й напевно, часто були половинчастими або ж несвоечасними. Серед таких – вказування на неможливість колгоспів ефективно скористатися технікою, викупленою у МТС (Г. Ольшевська), критика постійних укрупнень – розукрупнень та ліквідації так званих «неперспективних сіл» і т. п. (Ю. Курносів). Щоправда, нерідко різко критикуючи діяльність партії тих часів, згадуючи моменти суб'єктивізму у прийнятті рішень (вочевидь спрямовані і на замовчування постаті Хрущова), радянські дослідники часів «перебудови», можливо, й самі не помічали, як залишалися у фарватері наукової дискусії, заданої саме в період М. Хрущова.

Для історіографічного аналізу слід відзначити декілька публікацій, які найбільш конкретизують об'єднанчі чинники, що дотичні до проблеми дослідження. Зокрема, Т. Дерев'янкін і С. Кульчицький звертають увагу до очевидності соціалістичних основ у відбудові народного господарства [1; 2] Натомість Г. Ольшевська відзначає причини реорганізації МТС та витoki кампанії щодо стирань відмінностей між селом і містом [3]. Особливості кадрової роботи на селі розглянуто в працях П. Панченка, В. Чишко та Ю. Курносова [4; 5; 6].

Метою розвідки є проаналізувати вплив «перебудови» на висвітлення проблем українського села 50–70-х рр. ХХ ст. у сучасній українській історіографії.

Перебудова внесла суттєві корективи у дослідження багатьох аспектів життя українського села. Хоча багато рис, характерних для консервативної радянської історіографії, залишалися. Так, у традиційній радянській історіографії вважалося, що період 1920–1930-х рр. був часом становлення основ соціалістичного укладу життя селянства України. Ще цей період називали «роками переходу від капіталізму до соціалізму» [2, с. 2]. Він ніби завершувався кінцем 1930-х рр., але Друга світова війна втрутилася в остаточне «формування основ соціалізму». І партії, й інтелектуалам знадобилися «випробування соціалістичної економіки в період «Великої Вітчизняної війни» (саме так сформулювали розділ своєї монографії Т. Дерев'янкін і С. Кульчицький у 1970 р.) [1, с. 115], відбудова народного господарства й ілюзія «кривка» у 1950-х рр., аби стверджувати, що, нарешті, соціалістичні основи є очевидними. Певна річ, це відобразилося на формуванні історичної думки «хрущовського» періоду й історіографічної оцінки самого періоду у радянському суспільствознавстві. Проте, як засвідчують навіть офіційні документи, М. Хрущову насправді не вдалося досягти довоєнних показників виробництва сільськогосподарської продукції [7, с. 59].

Починаючи з другої половини 1980-х рр., у ході перманентної дискусії радянських науковців із західними опонентами, у вітчизняній літературі все ширше стало використовуватися поняття «науково-технічний прогрес». Це, на відміну від інших такого роду визначень, мало продемонструвати його успішне впровадження і позитивні результати реформувань. Щодо сільського господарства, то форсований темп науково-технічного прогресу в очах партійного керівництва в майбутньому передбачав різке скорочення в аграрному секторі ручної праці і кількості зайнятих в ньому робітників низької кваліфікації [5, с. 21]. Однак такі очікування на найближчі роки були занадто перебільшеними, оскільки у сільському господарстві навіть у 1980-х рр. близько половини всіх зайнятих займалися ручною працею.

Та незважаючи на це, у 1987 р. радянські історики зазначали: «Науково-технічна революція набула в наші дні таких масштабів, настільки сильно впливає на розвиток продуктивних сил, що змінює сам характер трудової діяльності людей і землеробстві, тваринництві, в усій сфері агропромислового комплексу» [8, с. 169]. Щоправда, наголос робили на тому, що значні зрушення в цьому плані відбувалися на селі лише в останні роки. Водночас попри «перебудовчу» лібералізацію радянської науки, звичка цитувати В. Леніна залишалася. Відповідного пошанування зазнали «ідеї Ілліча» про вибір типів машин з урахуванням особливостей природних зон, масового спеціалізованого виробництва та інші «положення програми технічного переоснащення села» [8, с. 170]. Незважаючи на те, що ідеї ці не були оригінальними, їх, як і в «хрущовську», і у «брежневську» добу, вважали цінними настановами для історіографії.

Г. Богуш і В. Шайкін відзначали з цього приводу, що притік техніки на село був особливо потужним в останні два десятиліття (1966–1985 рр.). Загальносоюзні енергетичні потужності сільськогосподарського виробництва становили 153 млн кінських сил (далі – к. с.) у 1960 р., 604 млн – у 1980 р. і 796 млн – у 1986 р. [2, с. 170]. Із 1965 р. забезпеченість праці електроенергією на кожного сільського трударя СРСР збільшилася у декілька разів і в 1986 р. перевищила 3,7 тис. кіловат-годин [8, с. 176].

Дослідники відзначали, що в 1950 р. понад 40 % польових робіт в українському селі виконувалися за допомогою живої тягової сили [9, с. 88]. За їх підрахунками, саме завдяки реформам М. Хрущова на 1960 р. цей відсоток вдалося скоротити фактично до мінімуму – 3,9 [9, с. 94].

Для «хрущовського» періоду аграрних трансформацій були показані достатньо високі позитивні показники інвестицій для п'ятої (1951–1955 рр.) та шостої (1956–1960 рр.) п'ятирічок: зокрема, відзначалися понад 15 % щорічні прирости державних та колгоспних капіталовкладень у виробничу сферу сільського господарства УРСР. Щоправда, частка держави мала тенденцію до зменшення. Так, у 1951–1955 рр. держава вклала у цю галузь 843 млн крб. (37 %), а колгоспи 1 млрд 461 млн крб. (63 %); за 1956–1960 рр. – 1 млрд 454 млн (32 %) та 3 млрд 41 млн крб. (68 %) відповідно [9, с. 88–89].

Порівнюючи капіталовкладення в українське село за останньої «сталінської» п'ятирічки (1946–1950 рр.) із наступними двома «хрущовськими», дослідники наголошують на зростанні середньорічних вкладень колгоспів відповідно у 2,6 та 5,6 рази, держави – у 2,2 і 3,8 рази [9, с. 89].

Натомість початок 1960-х рр. ознаменувався збільшенням капіталовкладень у матеріально-технічну базу українського села з боку держави в 1,7 рази порівняно з попередньою п'ятирічкою. При збереженні загальної позитивної динаміки дослідники другої половини 1980-х рр. відзначали їхню в цілому недостатність. Окрім того, вони вказували на недостатньо раціональне використання капітальних вкладень [9, с. 94].

Науковці «горбачовського» історіографічного періоду наголошували: якщо у 1940 р. сільськогосподарське машинобудування виготовляло 140 типів машин, то в 1957 р. – 240, тракторів – відповідно 4 та 17 типів. «На основі створених і виготовлених в 50-ті роки нових високопродуктивних економічних тракторів і сільськогосподарських машин підвищувався рівень технічного оснащення сільськогосподарського виробництва» [9, с. 90].

Часто наводилися статистичні матеріали, які свідчили про швидкий приріст загальної потужності тракторів по Україні. За 1951–1960 рр.: він становив 186 тис. к. с. на рік у середньому за це десятиліття. Кількість вантажних автівок (включаючи автоцистерни) за цей же час збільшилася з 65,9 тис. штук – до 147,6 тис. [9, с. 90]. Об'єктивну оцінку дослідники другої половини 1980-х рр. дали також розвитку оснащеності машинно-тракторних станцій в Україні за 1950–1958 рр. Виділяється зростання кількості тракторів з 80,7 тис. штук у 1950 р. до 118 тис. – на початок 1958 р. Потужність тракторного парку на 100 га посівної площі зросла за цей період – із 7,3 к.с. у 1950 р. – до 10,6 к.с. – у 1958 р. [9, с. 91].

Дослідники високо цінували ту роль, яку в подальшому підвищенні рівня механізації сільського господарства відіграло забезпечення галузі тракторами «Беларусь» різноманітних модифікацій. У 50-ті рр. ХХ ст. колісні трактори «Беларусь», ДТ-24, а також гусеничні КДП-35, Т-38 знайшли своє широке застосування у рільництві, тим самим значною мірою вирішили проблему механізації обробітку просапних культур та виноградників [9, с. 91–92].

Не зайвим буде зауважити, що дослідники доби «перебудови» вже чіткіше бачили проблеми технічного оснащення колгоспів України на рубежі 1950–1960-х рр. Зокрема, помітною була така статистика: у 1964 р. кількість тракторів склала 247,9 тис. проти 182,4 тис. у 1960 р. (тобто зросла), тоді як кількість зернозбиральних комбайнів за той же період скоротилась з 64,8 тис. – до 60,4 тис. Проте вони вказували, що це скорочення пов'язано із переходом на технологію роздільного збирання хліба і введенням в експлуатацію значної кількості інших машин і механізмів. Істотне збільшення парку зернозбиральних комбайнів відбулося лише в роки восьмої п'ятирічки (1966–1970 рр.), – зазначали вони [9, с. 95].

Реорганізація МТС дослідниками «горбачовського» періоду в цілому трактувалася як необхідний крок. Зокрема, відзначалося, що «форма виробничо-технічного обслуговування колгоспів через МТС перестала відповідати завданням подальшого зростання продуктивних сил сільського господарства» [9, с. 93]. Це пояснювалося тим, що після укрупнення колгоспи перетворилися в економічно сильні господарства, здатні самостійно вирішувати масштабні виробничі завдання. Разом з тим певна організаційна відірваність техніки від основного засобу виробництва у сільському господарстві – землі – не відповідала раціональній організації колгоспного виробництва. Критикували вчені другої половини 1980-х рр. і те, що в централізованому постачанні МТС технічними засобами не завжди враховувалися потреби колгоспного виробництва, спеціалізація господарств в зоні обслуговування МТС. Виходячи з цього, реорганізація з подачі Хрущова МТС і забезпечення з 1958 р. колгоспного селянства технікою шляхом закупівель в цілому оцінювалися радянською історіографією доби Горбачова позитивно [9, с. 92–93].

З іншого боку, у 1986 р. Г. Ольшевська стверджувала, що наявна в радянському історіописанні література про МТС не повністю вичерпала запитання, які потрібно ставити щодо їх історії та реорганізації. Вона погоджувалася з тим, що методи проведення реорганізації не дозволили колгоспам словна скористатися її перевагами, і водночас стверджувала, що багато питань, пов'язаних з реорганізацією МТС, залишилося нез'ясованими, зокрема, це стосувалося причин реорганізації. Г. Ольшевську цікавили сама підготовка їхньої реорганізації, діяльність колгоспів у нових умовах та економічне становище останніх у перші роки після передачі техніки [3, с. 6].

Дослідниця відзначила, що діяльність МТС до розформування в значній мірі була відірвана від безпосередніх потреб виробництва. Причиною цього вона вважала існуючу систему планового візиту держави з колгоспів [3, с. 9]. Вивчаючи технічну оснащеність колгоспів до передачі їм техніки й обладнання МТС, Г. Ольшевська відзначила, що та «невелика кількість невеликих машин», що була у розпорядження колгоспів, використовувалися ліпше, ніж це робили МТС [3, с. 12].

Один із висновків її дослідження – це те, що закон про реорганізацію МТС нехай і формально, але справді обговорило близько 50 млн осіб [3, с. 17]. Інший – що до його прийняття 73 % колгоспів України в цілому могли собі дозволити викупити техніку [3, с. 22]. Ще один висновок кореспондувався із загальною риторикою самої «хрущовської» доби. Дослідниця серйозно

вважала, що «передача техніки колгоспам створила умови для прискорення стирання відмінностей між містом і селом», хоча і відзначила, що «реалізація переваг нового етапу розвитку колгоспного ладу в той час проходила дуже повільно» [3, с. 41].

Електрифікація українського села в добу М. Хрущова знайшла позитивні відгуки в радянській історіографії доби перебудови. Дослідники, зокрема, відзначали, що на кінець шостої п'ятирічки (1960 р.) електрифіковано 80 % колгоспів республіки, причому в 7 областях – понад 90 %, а в Криму – 100 % господарств [9, с. 93–94].

Майже стовідсотковою електрифікацією, на межі 60–70-х рр. ХХ ст., на думку радянських дослідників другої половини 1980-х рр., відзначалися господарства радгоспів. Причому, коли колгоспи витрачали на виробничі потреби менше 60 % спожитої електроенергії, то радгоспи – 87,7 % [9, с. 94]. Щоправда, у наступні декілька років цей показник для колгоспів почав повільно збільшуватися, тоді як для радгоспів – істотно падати [9, с. 95].

У цілому тогочасні дослідники достатньо позитивно поцінювали й попереднє укрупнення колгоспів в Україні 1950–1951 рр., унаслідок чого збільшилася площа для обробітки, кількість дворів і трударів, задіяних в одному колективному господарстві, скоротилася кількість адміністративно-управлінського апарату і затрати на його утримання. Ще одним наслідком був начебто перегляд системи нормування й оплати праці колгоспників, що нібито сприяло прискоренню зростання доходів і виробничих фондів колгоспів і підвищенню заробітної платні їхнім членам [9, с. 100].

Щодо соціально-економічного становища селянства, то радянські суспільствознавці відзначали, що фактично лише «хрущовські» реформи 1953–1958 рр. у сільському господарстві СРСР сприяли поліпшенню матеріального становища колгоспів і колгоспників в Україні. Як наслідок, поступово підвищувалася питома вага грошової оплати праці члена колективного господарства і навіть почався поступовий перехід на щомісячну оплату праці без нарахування трудоднів тощо. У 1957 р. в річних звітах колгоспів УРСР стали визначати собівартість продукції, а з 1958 р. – і у виробничо-фінансових планах. У 1960 р. змінено порядок бухгалтерського обліку відповідно до вимог визначення собівартості. Водночас удосконалювалося фінансове планування. Зокрема, у виробничих планах українських колгоспів УРСР стали вираховувати чистий прибуток і планувати його розподіл [9, с. 101].

Дослідники в цілому позитивно оцінили виконання рішень вересневого (1953 р.) пленуму ЦК КПРС, зокрема, підвищення державних закупівельних цін на зернові майже вдесятеро, скорочення з 1954 р. обсягів заготівель для колгоспів і повну відміну для радгоспів. Поряд із рішеннями червеневого (1958 р.) пленуму, який упорядкував види і обсяги державних закупок, а також – встановив диференційовані, залежно від природної зони ціни на сільськогосподарську продукцію, що реалізовувалася колгоспами і населенням для держави, це був справжній прорив у матеріальному заохоченні селянства. До того ж, затверджено нові оптові ціни на сільгосптехніку, мінеральні добрива і комбікорми, що в цілому задовольняло більшість колгоспів [9, с. 103–104].

Утім, автори не були схильні ідеалізувати систему виробничо-економічних відносин, що склалась на 1958 р. Адже вже перші два роки її функціонування показали, що відносини між колгоспами та іншими контрагентами не були закріплені юридично, що негативно впливало на формування централізованих виробничих фондів, а відтак і на економіку колективних господарств. Тому, починаючи з 1961 р., довелося запроваджувати «Типовий договір» із детальною регламентацією обсягів, якості продукції, що заготовлювалася, термінів її реалізації, умов доставки і прийому, цін і порядку розрахунку та матеріальної відповідальності сторін. Та все ж в цілому дослідники відзначили зростання самостійності колгоспів у плануванні своїх доходів [9, с. 105].

Дослідники також виділили те, що «хрущовські» аграрні реформи дали можливість підвищити концентрацію виробництва, ефективність використання технічних засобів, результативність праці колгоспників та рівень колгоспних доходів в Україні. Причому, підкреслювалось, що «крупними високо механізованими, економічно розвиненими стали колгоспи західного регіону республіки» [9, с. 105]. Щоправда, наведена фраза, на наш погляд, – ритуальна і взагалі виглядає дещо дивно в аналізованій праці, адже, крім цього твердження, інших ґрунтовних достовірних даних по колгоспах Західної України, що його підсилювали б, ми не зустрічали.

П. Панченко, В. Чишко та інші дослідники стверджували, що партія розглядала роботу з кадрами на селі, як невід'ємну складову своєї аграрної політики. І вже в 1960-х рр. у республіці значно зросла кількість спеціалістів, безпосередньо зайнятих у колгоспах та радгоспах [4, с. 7]. Вони наводили дані, згідно з якими, склад спеціалістів сільського господарства УРСР в 1959 р. становив 23,9 тис. осіб із вищою освітою та 75,1 тис. – зі спеціальною середньою (всього 99 тис. осіб), а в 1965 р. ці показники вже були відповідно на позначках 34,5 тис. і 113,1 тис. осіб (всього 147,6 тис. осіб). Водночас, вказані дослідники критично зауважили, що колгоспи значно меншою

мірою забезпечувалися кваліфікованими спеціалістами, аніж радгоспи та інші сільськогосподарські підприємства та організації [4, с. 8–9].

У контексті кадрового забезпечення П. Панченко і В. Чишко у 1989 р. слушно зазначали, що для науково-технічного прогресу властивим є зростання у сільськогосподарському виробництві не тільки кількості агрономів, зоотехніків і ветеринарних працівників а й інженерів, економістів та фахівців інших спеціальностей. Вони ж фіксують зростання кількості дипломованих економістів, задіяних у сільському господарстві України, з 500 осіб у 1959 р. – до 1800 осіб у 1965 р., плановиків і статистиків відповідно – з 5600 осіб – до 21500 осіб. На середину 1960-х рр. автори фіксують також більше 10 тис. інженерів та техніків задіяних у сільськогосподарському виробництві УРСР [4, с. 9].

Цікаво, що радянські суспільствознавці кінця 1950-х рр. вели полеміку із західними дослідниками про вплив сучасної техніки та відповідно технічних спеціалістів на соціально-економічне та суспільно-політичне життя села, маючи, наприклад, у сільськогосподарському виробництві УРСР лише декілька сотень дипломованих інженерів і техніків (підрховано П. Панченко і В. Чишком [4, с. 10–11]), тобто, значно менше, ніж в Україні було сільгосп підприємств. Один дипломований інженер припадав фактично на 20 колгоспів, один технік – на 2 колгоспи. У той же час багато спеціалістів із сільськогосподарською освітою працювали поза виробництвом. Станом на 1965 р. 34 тис. таких спеціалістів працювало в апараті партії і наукових установах, 73 тис. – в інших галузях економіки республіки. І тільки трохи більше 50 % із 236 тис. фахівців цього профілю працювало «за призначенням», тобто, на виробництві. У західноукраїнському регіоні дослідники взагалі фіксували ситуацію, коли був один агроном на цілий район або ж і такого не було [4, с. 10–11].

Окрім небажання працювати на селі, дослідники виділяють також низьку матеріальну зацікавленість, з якою мали миритися спеціалісти із сільського господарства. Причому, незважаючи на те, що в ряді партійних постанов 1962 р. містилася вимога оплачувати роботу спеціалістів на рівні 80–90 % оплати голів колгоспів, в окремих колгоспах (Черкащина) навіть трьома роками пізніше вона не перевищувала 66 % [4, с. 12–13]. Ще однією причиною незацікавленості спеціалістів була відсутність нормальних культурно-побутових умов їхнього проживання. Реально українські дослідники із «горбачовської» доби ставили у вину «хрущовському» періоду провальну політику щодо кадрового забезпечення сільськогосподарського виробництва в Україні. Подолання кризи кадрів вони пов'язують вже із періодом Л. Брежнєва, починаючи з 1966 р. [4, с. 16–22].

Отже, як влучно зазначив сучасний український дослідник В. Михайлюк лише у 1990 р. нарешті стали з'являтися праці, у яких містилися принципово нові висновки. Зокрема, у навчально-методичному посібнику Інституту підвищення кваліфікації викладачів вищої школи Київського державного університету, можливо, вперше в історичній науці України зазначено, що нереалізованими залишилися рішення і вересневого (1953 р) (точка відліку на злітній смузі успішної кар'єри М. Хрущова), і березневого (1965 р.) (на якому справу М. Хрущова продовжили, щоправда, без його керівництва) пленумів ЦК КПРС. Вказаний колектив авторів підвів свого роду риску в історіографії аграрних проблем українського села, констатувавши грабіжницький характер радянської податкової політики «хрущовської доби», яка призводила до стагнації соціально-економічного становища селянства, а також вказували на неефективність існуючих форм власності та господарювання [7, с. 62].

Важливою тенденцією радянської історіографії «горбачовського» періоду стала також посилена увага до проблеми матеріальних і людських ресурсів в українському селі 1953–1964 рр. Більшість досліджень відзначалась надто різкою критикою заходів, які, й на правду, часто були половинчастими або ж несвоєчасними. Серед таких – вказувалося на неможливості колгоспів ефективно скористатися технікою, викупленою у МТС (Г. Ольшевська), критика постійних укрупнень – розукрупнень та ліквідації так званих «неперспективних сіл» і тому подібне (Ю. Курносів). Щоправда, нерідко різко критикуючи діяльність партії тих часів, згадуючи суб'єктивізм у прийнятті рішень (вочевидь спрямовані і на замовчування постаті М. Хрущова), радянські дослідники часів перебудови, можливо, й самі не помічали, як залишалися у фарватері наукової дискусії, розпочатої саме в період М. Хрущова.

Список використаних джерел

1. Дерев'янкін Т., Кульчицький С. Економічний розвиток Радянської України. 1917–1970. К.: Наукова думка, 1970. 116 с.
2. Кульчицький С., Лях С., Марочко В. Становление основ социалистического уклада жизни крестьянства УССР. К.: Наукова думка, 1988. 180 с.
3. Ольшевская Г. Реорганизация МТС и колхозы в 1958–1961 гг. // Исторические записки. Т. 114. М.: Наука, 1986. С. 5–47.
4. Панченко П., Чишко В. Украинское село на путях научно-технического прогресса: достижения и просчеты (60–80-е годы) / АН УССР. Ин-т истории; Отв. р-р. А. В. Санцевич. Киев: Наук. думка, 1989. 184 с.
5. Чишко В. Зміни у внутрішній структурі

колгоспного селянства Української РСР (60-ті – 80-ті рр.) // Український історичний журнал. 1987. № 10. С. 20–23. 6. Курносів Ю. Соціально-політичний розвиток УРСР у 50-х – першій половині 60-х рр. // Український історичний журнал. 1990. № 5. С. 79–86. 7. Михайлюк В. Історіографія розвитку аграрних відносин в Україні (70-ті – початок 90-х рр.). К.: Ред.-вид. рада Укрдержагроуніверситету, 1992. 181 с. 8. Богуш Г., Шайкин В. Агропромисловий комплекс СРСР. М.: Агропромиздат, 1987. 256 с. 9. Развитие аграрной экономики Украинской ССР / И.И. Лукинов, А. А. Сторожук, А. В. Крисальний и др.; Редкол.: Ю. А. Коломиец (пред.) и др. К.: Урожай, 1987. 416 с.

References

1. Dereviankin T., Kulchytskyi S. Ekonomichnyi rozvytok Radianskoi Ukrainy. 1917–1970 [Economic development of Soviet Ukraine. 1917–1970]. K. Naukova dumka, 1970. 116 p. 2. Kulchytskyi S., Liakh S., Marochko V. Stanovleniye osnov sotsialisticheskoho uklada zhyzni krestianstva USSR [The formation of the foundations of the socialist way of life of the peasantry of the Ukrainian SSR]. K. Naukova dumka, 1988. 180 p. 3. Olshevskaia H. Reorganizatsiya MTS u kolkhozy v 1958–1961 gg. [Reorganization of the MTS and the collective farms in 1958–1961]. Istoricheskiye zapiski. T. 114. M. Nauka, 1986. S. 5–47. 4. Panchenko P., Chyshko V. Ukrainskoe selo na putiakh nauchno-tehnicheskogo progressa: dostizheniya i proshchety (60–80-e gody) [The Ukrainian village on the paths of scientific and technical progress: achievements and miscalculations (60–80 s.)]. AN USSR. Yn-t ystoryy; Otv. r. A.V. Santsevych. Kyev, 1989. 184 p. 5. Chyshko V. Zminy u vnutrishnii strukturі kolhospnoho selianstva Ukrainkoi RSR (60-ti – 80-ti roki) [Changes in the internal structure of the kolkhoz peasantry of the Ukrainian SSR (60th – 80th years.)]. Ukrainskyi istorychnyi zhurnal. 1987. № 10. S. 20–23. 6. Kurnosov Yu. Sotsilno-politychnyi rozvytok URSR u 50-kh – pershii polovyni 60-kh rr. [Social-political development of the USSR in the 50's – the first half of the 1960's.]. Ukrainskyi istorychnyi zhurnal. 1990. № 5. S. 79–86. 7. Mykhailiuk V. Istoriohrafia rozvytku ahrarnykh vidnosyn v Ukraini (70-ti – pochatok 90-kh r.) [Historiography of the development of agrarian relations in Ukraine (the 70's – early 90's)]. K. Red.-vyd. rada Ukrderzhahrouniversytetu, 1992. 181 s. 8. Bohush H., Shaikin V. Ahropromyshlennyi kompleks SSSR [Agro-industrial complex of the USSR]. M. Ahropromyzdat, 1987. 256 s. 9. Razvitiye agrarnoi ekonomiki Ukrainkoi SSR [The development of the agrarian economy of the Ukrainian SSR] Y.Y. Lukynov, A.A. Storozhuk, A.V. Krysalnyi y r.; Redkol.: Yu.A. Kolomyets (pred.). K. Urozhai. 1987. 416 s.

Oksana Karasevych

«REFORMATION» AND ITS INFLUENCE ON CLARIFYING OF PROBLEMS OF UKRAINIAN VILLAGE OF 50-S -70-S OF XX CENTURY

In the article the basic aspects of historiographical vision of times of reformation of problems of agricultural production and life of the Ukrainian peasantry are analysed taking into account the characteristic features of history writing of the marked period. The row of the moments related to the problems of improvement of material and technical base of agriculture and increase of rates of scientific and technical progress in the agrarian sector of economy is reflected also. A comparative analysis and search of intercommunications of historiography of times of reformation are conducted with the separate elements of «khrushchov thaw». It is outlined the row of factors, that straightly or mediated influenced on development of historiography researches in the sphere of life history writing of the Ukrainian village of times of reformation.

It is established, that «reformation» brought in substantial adjustments in research of many aspects of life of the Ukrainian village. Although many characteristic features for conservative soviet historiography remained.

It is concluded, that only in 1990 finally labours appeared where fundamentally new conclusions contained. An increase attention became the important tendency of soviet historiography of the «Gorbachev» period to the problem of material and human resources in the Ukrainian village 1953–1964. Most researches were marked by strong criticism of events that, and really, often were halved or irrelevant. Indeed, quite often sharply criticizing activity of party of those times, remembering the moments of subjectivism in making decision (obviously sent to saying nothing of figure of Khrushchev), soviet researchers of times of «reformation», maybe, and did not notice, as remained in the waterway of the scientific discussion set exactly in the period of Khrushchev.

Key words: reformation, historiography, Ukrainian village, scientific and technical progress, MTS (machine-tractor station).